

Вх. № 43

11.05.2021

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Соловйова Олексія Андрійовича

на тему: «Менеджмент галузевої конкурентоспроможності на засадах
сталого розвитку»

на здобуття ступеня доктора філософії

в галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

зі спеціальності 073 «Менеджмент»

Ступінь актуальності обраної теми. Сталий розвиток національної економіки стає стратегічним напрямом економічної політики. Поки що в українській практиці відсутній стратегічний компонент, головні зусилля спрямовані на поточні проблеми. Сталий розвиток є цілою системою дій влади, населення і підприємництва щодо підтримки стабільних показників розвитку, постійного зростання продуктивності праці, мінімізації коливань доходів секторів економіки, сукупного попиту, високої якості соціальних та екологічних умов життя, ресурсозбереження і задоволення потреб населення в товарах, послугах і робочих місцях. Один із напрямів сталого розвитку – формування конкурентоспроможної економіки та її окремих галузей, з'ясування впливу різних її факторів на соціальний, економічний та екологічний складники. Вказане вимагає глибокого наукового переосмислення відповідної системи менеджменту, що обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Дисертація виконувалась згідно плану науково-дослідної роботи Полтавської державної аграрної академії в межах тем «Управління соціально-економічною системою в умовах національних і глобалізаційних викликів», у якій запропоновано підходи до моделі галузевого індексу менеджменту конкурентоспроможності за еколого-економічною складовою (державний реєстраційний номер 0117U003102); «Управління соціально-економічним розвитком агропродовольчої сфери України», в якій визначено центри економічного зростання на основі профілювання менеджменту галузевої конкурентоспроможності (державний реєстраційний номер

0118U005208); «Управління національною безпекою в умовах глобалізаційних викликів: макро-, мікро-, регіональний та галузевий рівні», в якій надано пропозиції щодо удосконалення методичного підходу конкурентного розвитку стратегічних зон господарювання у промисловості (державний реєстраційний номер 0118U005209).

Вищезазначене засвідчує актуальність обраної теми дисертації, коректність визначення предмету та об'єкту, мети та завдань представленого дослідження.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. В дисертації зроблена вдала спроба нового вирішення наукового завдання обґрунтування теоретичних, методичних та прикладних положень щодо менеджменту галузевої конкурентоспроможності на засадах сталого розвитку. Дисертантом залучена достатня кількість інформаційних джерел, наукових праць, матеріалів нормативно-правового, статистичного та аналітичного характеру. Дисертація характеризується чітким дотриманням логіко-структурної схеми дослідження, відповідністю наукових результатів та винесених на захист положень наукової новизни поставленій меті та конкретизованим завданням дослідження. Результати дослідження та рекомендації автора пройшли виробничу апробацію, що підтверджується відповідними документами. Зміст дисертації відповідає її темі. Вказане є свідченням достатнього рівня обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У дисертації висвітлено мету дослідження щодо розроблення теоретико-методичних, методологічних положень і практичних рекомендацій щодо напрямів і стратегії менеджменту галузевої конкурентоспроможності на засадах сталого розвитку. В роботі поставлено та реалізовано теоретико-методичні та практичні завдання. В цілому є підстави констатувати, що здобувачу вдалося вирішити завдання та досягти

мети дисертаційного дослідження. Завдання корелюють з ознаками наукової новизни, відповідно шляхи вирішення зазначених завдань, обрані автором, є оригінальними.

Представлені наукові положення, висновки та пропозиції, викладені в дисертації, обґрунтовані з теоретико-методичної точки зору та є достовірними, базуються на сучасних і класичних теоріях менеджменту, дослідженнях зарубіжних та вітчизняних управлінців з менеджменту галузевої конкурентоспроможності на засадах сталого розвитку, дослідженні центрів економічного зростання щодо профілювання менеджменту галузевої конкурентоспроможності, що є основою визначення конкурентного розвитку стратегічних зон господарювання, аналізі актуальних статистичних даних. Розроблені автором наукові положення підтверджені досвідом розвитку сучасних підприємств цілої низки галузей та економіки в цілому.

Вирішення у роботі конкретних наукових завдань відрізняється системним підходом та базується на використанні широкого спектру загальнонаукових і спеціальних методів наукових досліджень, у тому числі: історико-логічний метод, морфологічний аналіз – для дослідження сутності, змісту конкурентоспроможності, менеджменту конкурентоспроможності, концептуального підходу до формування комплексу методів менеджменту конкурентоспроможності; метод систематизації і класифікації економічних процесів і явищ – для виявлення проблем розвитку системи менеджменту конкурентоспроможності галузі; інституціональний аналіз – для аналізу конкурентоспроможності на регіональному та галузевому рівнях; системний підхід і системний аналіз, економіко-математичне моделювання – для обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку системи менеджменту конкурентоспроможності; аналіз і синтез – для оцінки перспектив конкурентного розвитку стратегічних зон господарювання; прогнозний – для розроблення стратегій мотивації і стратегій управління персоналом на конкурентоспроможність галузей; статистичний і графічний – для обробки й узагальнення статистичних даних та ін.

В роботі об'єкт, предмет і мета мають логічний взаємозв'язок. Об'єктом дослідження є процес менеджменту галузевої

конкурентоспроможності. Предметом дослідження є теоретико-методичні аспекти та практичні рекомендації щодо розвитку методів менеджменту галузевої конкурентоспроможності на засадах сталого розвитку.

Представлена дисертаційна робота Соловійова О. А. має логічну структуру, її зміст повністю розкриває тему наукового дослідження. Між розділами та підрозділами роботи є належний взаємозв'язок, всі розділи містять рисунки, таблиці, посилання на літературні джерела. Наведені в роботі дані підтверджені в ході дослідження. Висновки до розділів дисертаційної роботи та загальні висновки до неї є логічними й підтверджені результатами апробації на 4 науково-практичних конференціях, публікацією у наукових фахових виданнях, впровадженням авторських пропозицій у діяльність відповідних установ.

Вищезазначене дозволяє констатувати стосовно достатньої обґрунтованості та достовірності основних положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи.

Дисертант обґрунтував результати, які містять елементи наукової новизни. До найбільш вагомих здобутків можна віднести такі наукові положення:

- удосконалено модель галузевого індексу менеджменту конкурентоспроможності за еколого-економічною складовою, що, на відміну від існуючих, сформована за процедурою адитивно-мультиплікативної згортки індивідуальних показників до галузевого індексу конкурентоспроможності, оцінює ефективність суспільного виробництва з урахуванням антропогенного впливу та дозволяє проводити порівняльний аналіз видів економічної діяльності та програм менеджменту галузевої конкурентоспроможності (стор. 164-182);

- апробовано методичний підхід до визначення конкурентного розвитку стратегічних зон господарювання у промисловості на основі галузевих показників ємності ринку, експортоорієнтованості та імпортонезалежності, що, на відміну від існуючих, визначає ринкові позиції кожної галузі з урахуванням поточного стану та динаміки й дозволяє

виконувати перспективне планування структурних зрушень в економіці (стор. 146-164);

– актуалізовано науково-практичну основу аналізу процесу розвитку конкурентоспроможності країни з урахуванням практик міждержавних рейтингових порівнянь, що, на відміну від існуючих, дозволила упорядкувати фактори за ступенем впливу методом Парето та була використана при обґрунтуванні ключових показників менеджменту галузевої конкурентоспроможності (стор. 71-87);

– висвітлено засоби забезпечення дослідження центрів економічного зростання на основі профілювання менеджменту галузевої конкурентоспроможності, що, на відміну від існуючих, використовують якісні методи упорядкування при проведенні міжгалузевих порівнянь на основі частки галузевої доданої вартості, легкості входження в галузь, ефективності факторів виробництва, факторів соціального розвитку, рівня інвестиційної активності, еколого-економічної ефективності та дозволяють розробляти практичні рекомендації щодо заходів з ліквідації причин відставань (стор. 182-202);

– запропоновано теоретичні основи менеджменту галузевої конкурентоспроможності на засадах сталого розвитку з урахуванням принципів системності, об'єктивності, динамічності, безперервності, оптимальності, які, на відміну від існуючих, визначають менеджмент галузевої конкурентоспроможності як комплексну систему планування, мотивації, організації, аналізу та контролю галузі на оперативному, тактичному чи стратегічному рівні, що здійснюється на засадах науково-методичних підходів до оцінки впливу техніко-економічних, комерційних і нормативно-правових чинників і забезпечує процес поліпшення якості продукції та послуг, ефективної організації збуту, сервісу на умовах циркулярної економіки та ощадливого та екологічного виробництва, соціальної відповідальності, що дозволило визначити роль менеджменту галузевої конкурентоспроможності в соціо-еколого-економічній тріаді (стор. 37-47);

– сформульовано концептуальний підхід до формування комплексу методів управління галузевою конкурентоспроможністю, що, на відміну від існуючих, враховує принципи, завдання, форми, інструменти, організаційну структуру, етапи її дослідження та ґрунтується на аналізі порівняльних переваг на основі теорії ефективної конкуренції, теорії мультиплікатора, матричних методах, на порівнянні з еталоном і дозволяє об'єднати управлінські дії в єдину систему для сталого розвитку, враховуючи взаємодію галузей економіки (стор. 48-58);

– адаптовано організаційно-управлінські інструменти застосування факторів менеджменту галузевої конкурентоспроможності на основі сучасного світового досвіду, що, на відміну від існуючих, орієнтовані на оцінку ринкової позиції, соціально-економічний стан галузі й фінансовий стан суб'єктів господарювання, що може використовуватися для визначення пріоритетних напрямів державного управління на засадах сталого розвитку (стор. 88-119).

Представлені дисертантом результати дослідження, висновки та рекомендації мають як теоретичне, так і практичне значення.

Значення отриманих Соловйовим О. А. наукових результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних і методичних засад щодо менеджменту галузевої конкурентоспроможності на засадах сталого розвитку.

Практичні рекомендації за результатами дисертації впроваджено в діяльність Запорізької торгово-промислової палати (довідка № 12-08/21 від 10.02.2021), Головного управління статистики у Дніпропетровській області (довідка № 091/21 від 18.02.2021), ТОВ «Будівельна компанія СтатусБуд» (довідка № 013/11 від 04.02.2021), ТОВ «Науково-виробниче підприємство «ПРОМІНВЕСТТРЕЙД» (довідка № 083 від 04.03.2021).

До вагомих розробок, які мають практичне значення, слід віднести: визначені автором ефективні методичні підходи до управління розвитком галузевої конкурентоспроможності на основі моделі галузевого індексу конкурентоспроможності за екологічною складовою, методичні підходи до економічного аналізу динаміки галузей, методичні підходи до аналізу факторів, що забезпечують конкурентоспроможність на основі міждержавних

рейтингових порівнянь, рекомендації щодо зростання конкурентоспроможності з урахуванням інтенсивних та екстенсивних показників галузевого розвитку.

Окремі положення дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі Полтавської державної аграрної академії при викладанні дисциплін «Стратегічне управління», «Управління інноваціями», «Управління підприємством в бізнес-середовищі», «Управління потенціалом підприємства» (довідка № 01-11/125 від 21.12.2020).

Стосовно змісту та структури дисертаційної роботи: дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 191 сторінці. Робота містить 11 додатків, 183 найменування в списку використаних джерел, 29 таблиць та 32 рисунки.

Робота написана державною мовою. Стиль викладення матеріалів в дисертації відповідає вимогам до наукових праць такого рівня, характеризується науковістю, системністю, обґрунтованістю, логічністю та послідовністю. Мета дослідження відповідає темі дисертаційної роботи. Зміст представлених наукових завдань структурно та логічно узгоджений, їх кількість достатня для розкриття теми дисертаційної роботи та досягнення поставленої мети.

Всі розділи та підрозділи дисертаційної роботи містять результати, які становлять суттєвий науковий інтерес, є обґрунтованими та достовірними.

Зокрема, у першому розділі «Теоретико-методичні основи менеджменту конкурентоспроможності на засадах сталого розвитку» узагальнено теоретичне підґрунтя конкурентоспроможності як управлінської категорії і фактору економічного зростання (стор. 25-37), на основі чого автором проаналізовано роль менеджменту галузевої конкурентоспроможності в соціо-еколого-економічній тріаді (стор. 37-47). За результатами теоретичних узагальнень імплементовано методи управління галузевою конкурентоспроможністю на засадах сталого розвитку (стор. 48-58).

У другому розділі «Сучасні тенденції менеджменту конкурентоспроможності на засадах сталого розвитку» автором проведено аналіз особливостей менеджменту конкурентоспроможності на основі існуючих практик міждержавних рейтингових порівнянь (стор. 71-87). За результатами розрахункових процедур конкретизовано фактори впливу на менеджмент галузевої та регіональної конкурентоспроможності (стор. 88-119). Як висновок, проведено ідентифікацію системи менеджменту конкурентоспроможності на засадах сталого розвитку (стор. 119-135).

У третьому розділі «Розвиток менеджменту галузевої конкурентоспроможності в Україні на засадах сталого розвитку» автором визначено перспективи конкурентного розвитку стратегічних зон господарювання на засадах сталого розвитку (стор. 146-164); актуалізовано модель галузевого індексу конкурентоспроможності за еколого-економічною складовою (стор. 164-182); проведено профілювання менеджменту галузевої конкурентоспроможності в контексті соціально-економічного розвитку (стор. 182-202).

Отже, результати дисертаційного дослідження Соловйова О. А. обґрунтовані на достатньо високому рівні та мають наукову достовірність. Висновки до розділів, загальні висновки є логічними та зрозумілими. Представлені результати дослідження можуть бути впроваджені у практичній діяльності для підвищення ефективності менеджменту галузевої конкурентоспроможності на засадах сталого розвитку. Назва дисертаційної роботи «Менеджмент галузевої конкурентоспроможності на засадах сталого розвитку» беззаперечно відповідає її змісту, що підтверджується як метою дослідження, так і вирішеними завданнями.

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні наукові результати дисертації представлені в 13 наукових працях, серед яких: 1 стаття у монографії, 2 статті, що входить до **НМБД Scopus** (Analysis of country's competitiveness factors based on inter-state rating comparisons / O. Solovyov at al. *E3S Web Conf.*

153(7):03001. *International Conference on Sustainability Science and Management: Advanced Technology in Environmental Research* (January 2020). URL: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202015303001>; Model of sectoral competitiveness index by environmental component / O. Solovyov et al. *IOP Conference. Series: Earth and Environmental Science* (Ivano-Frankivsk, 21–22 October 2020). Ivano-Frankivsk, 2021. Vol. 628: 8th International Scientific Conference on Sustainability in Energy and Environmental Science, Ukraine. URL: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/628/1/012023>), 6 статей у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних баз даних (Соловйов О. А., Шмиголь Н. М. Методи управління конкурентоспроможністю галузі промисловості. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2019. № 5 (110). URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2019/5_2019/52019.pdf55 (**Index Copernicus**, **Google Scholar**); Соловйов О. А., Шмиголь Н. М. Сутність конкурентоспроможності галузі в системі конкурентних відносин. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. 2019. № 2. С. 210–217. (**SIS**, **CiteFactor**, **Crossfer**, **Google Scholar**); Соловйов О. А., Шмиголь Н. М. Профілювання менеджменту галузевої конкурентоспроможності в контексті соціо-економічного розвитку. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5, № 4. С. 361–367. (**Index Copernicus**); Problems of competitive development of industry in Ukraine / O. Solovyov et al. *European journal of accounting, finance and business*. 2020. Vol. XIV. URL: https://www.researchgate.net/profile/Artur_Zhavoronok/publication/348018372_PROBLEMS_OF_COMPETITIVE_DEVELOPMENT_OF_INDUSTRY_IN_UKRAINE/links/5fecfc8292851c13fed7da76/PROBLEMS-OF-COMPETITIVE-DEVELOPMENT-OF-INDUSTRY-IN-UKRAINE.pdf (**Index Copernicus**); Solovyov O., Matvejciuk L. Analysis of economic growth of industrial production in Ukraine and problems of its support. *The Scientific Journal of Cahul State University «Bogdan Petriceicu Hasdeu». Economic and Engineering Studies*. 2020. № 1 (7). P. 41–48. (**DOAJ**, **ROAD**); Соловйов О. А.

Менеджмент конкурентоспроможності та формування чинників впливу на конкуренті переваги. *Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. 2020. № 2. С. 414–422. (**Index Copernicus, Google Scholar, CiteFactor, Academic Resource Index**), 4 – у інших наукових виданнях.

Загальний обсяг опублікованих праць – 5,01 друк. арк., із них особисто здобувачеві належить 3,72 друк. арк, що дозволяє вважати виконаними положення п. 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ 6 березня 2019 р. № 167.

Положення дисертаційного дослідження, в яких відображено наукову новизну, повністю подані у зарубіжних та фахових виданнях, обговорені на науково-практичних зібраннях. Представлені у дисертаційній роботі наукові результати, висновки і пропозиції належать особисто автору, та є значним науковим доробком. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використано лише ті ідеї та положення, що отримані автором особисто.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Аналіз наукових публікацій, у яких висвітлені основні наукові результати дисертаційної роботи Соловйова О. А., не дає підстав фіксувати допущення автором порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації). В дисертаційній роботі є посилання на джерела інформації за кожним випадком використання тверджень, відомостей, ідей, розробок, статистичних даних. Представлена наукова робота відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права; відображає бажання надати достовірну інформацію про результати власної наукової діяльності, застосовувані методики досліджень, джерела інформації.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи і її окремих положень. При загальній позитивній оцінці викладених в дисертації наукових положень, висновків та рекомендацій, слід відзначити певні дискусійні положення та зауваження, що полягають у наступному:

1. В роботі зазначається (на стор. 41, 114, 149, 150 та ін.), що досвід успішних економічних реформ з менеджменту галузевої конкурентоспроможності в країнах, що розвиваються, потребує лібералізації торгівлі. Доцільно було б представити шляхи для її досягнення в Україні.

2. Практична реалізація методичного підходу щодо визначення факторів галузевої конкурентоспроможності (стор. 88-119) передбачала велику кількість аналітичних розрахунків. З роботи незрозуміло, яким чином відбувалась автоматизація вказаного процесу.

3. Потребує пояснення, на чому базуються висновки про вкрай низький рівень технологічної ефективності галузей промисловості в контексті дослідження менеджменту конкурентоспроможності (стор. 107, підрозділ 2.2).

4. В ході дослідження тенденцій в розвитку факторів конкурентоспроможності галузей України (стор. 97-115, підрозділ 2.2), доцільно було би долучити методи прогнозування.

5. Розглянутий в другому розділі економіко-математичний інструментарій менеджменту конкурентоспроможності потребує більш детального обґрунтування, зокрема інструментарій ситуаційного підходу (рис. 2.18, стор. 129).

6. В підрозділі 3.1 (стор. 146-164) розглядається методичний підхід конкурентного розвитку стратегічних зон господарювання. Доцільно було навести визначення стратегічної зони господарювання в контексті менеджменту галузевої конкурентоспроможності на засадах сталого розвитку.

7. На стор. 182-202 в рамках профілювання менеджменту галузевої конкурентоспроможності в контексті соціально-економічного розвитку бажано було б показати профілі конкурентоспроможності для всіх видів економічної діяльності в Україні, а не лише для окремих галузей промисловості.

В цілому дисертаційна робота Соловйова Олексія Андрійовича залишає позитивне враження, а відмічені дискусійні положення і окремі недоліки не знижують її наукового і практичного значення.

Вищевикладене має виключно дискусійний характер, належним способом реагування на ці зауваження може бути їх коментар під час публічного захисту, що жодним чином не ставить під сумнів вагомість наукових здобутків автора.

За змістом та оформленням дисертація Соловйова Олексія Андрійовича на тему «Менеджмент галузевої конкурентоспроможності на засадах сталого розвитку», відповідає встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України, зокрема:

1. Відповідає профілю спеціальності 073 – Менеджмент галузі знань 07 – Управління та адміністрування.

2. Відповідає вимогам, встановленим Порядком проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановами Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 та від 21.10.2020 р. № 979.

3. Робота відповідає основним вимогам до дисертації.

Таким чином, дисертація Соловйова Олексія Андрійовича на тему «Менеджмент галузевої конкурентоспроможності на засадах сталого розвитку» є прикладом наукового дослідження, що виконано особисто автором, характеризується завершеністю та єдністю змісту.

Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам.
Дисертаційна робота здобувача Соловйова О. А. на тему «Менеджмент галузевої конкурентоспроможності на засадах сталого розвитку» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, враховує нові теоретичні, методичні та практичні підходи до реалізації актуального наукового завдання щодо менеджменту галузевої конкурентоспроможності на засадах сталого розвитку.

Тему дисертації розкрито в повному обсязі, вирішено поставлені завдання, реалізовано мету дослідження, представлено нові наукові результати, які мають як теоретичне значення, так і практичну цінність.

Враховуючи актуальність, наукову новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну значимість сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота Соловйова Олексія Андрійовича на тему: «Менеджмент галузевої конкурентоспроможності на засадах сталого розвитку» відповідає «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановами КМУ від 06.03.2019 р. № 167 та від 21.10.2020 р. № 979, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 07 «Управління та адміністрування» зі спеціальності 073 «Менеджмент».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
заступник директора з науково-методичної роботи
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
МОН України,
Заслужений працівник освіти України

Ю. М. Сафонов